

ամենքդ էլ հաւատոյ խնժոյքը վայելեցէք, բոլորդ էլ ընդունեցէք բարութեան հարստութիւնն, — Ահա խօսքեր, որ բոլորովին արժանի են Ոսկերեքան Սուրբ Հայրապետին, որ բոլորովին համապատասխան են Քրիստոսի սիրոյ հոգւոյն: Լսենք այս մխիթարական սիրոյ խօսքին, և ուրախ սրտով գրկենք սիրով մեր բոլոր մերձաւորներին՝ գրկենք միմեանց, — և բոլոր մեզատոգններին ներենք Քրիստոսի սուրբ յարութիւնովն:

Ուրախանանք ուրեմն բոլոր քրիստոնեաներս Քրիստոսի սուրբ յարութեան ուրախութիւնովը, տօնենք ուրեմն Քրիստոսի սուրբ Զատիկը: Հանդիսաւոր կերպով կատարենք ուրեմն մեր Փրկչի հետ սուրբ յարութեան և նորոգութեան օրն, ասելով «Այսօր և մէք զուարճացեալք՝ պայծառասցուք տօնիւս ընդ հաշտութեան Աստուծոյ, միմեանց արկցուք գիրկս սիրով և միաբան գոչեացուք Քրիստոս յարեալի հետ»: Եւ եւրոպացիք:

Կարապետ Գ. Տէր Յակովբեանց:

ԱՊՐԱՍՏՈՒԹԻՒՆ:

(1. Թէսաղ. Գլ. Ե. 18):

Ի՞նչ կլինէի ես առանց իմ ստեղծողիս ողորմութեանն, որ ամեն կողմից ծաւալում է ինձ վերայ իւր պայծառ լոյսն, որ ինձ գրկում ու գգվում է, մինչև որ մի օր իմ աչքս փակուի մահուանս ժամանակ: Բայց էլի քիչ է պատահում, որ ես մտածեմ ինձ խնամող Տիրոջս վերայ, թէ ինչքան մեծ մեծ բարիքներ է արել է ինձ:

Ինչի՞ է պէտք բերանովս միայն Աստուած օրհնել ու գովելս, քանի որ սրտովս նորանից հեռու եմ. քանի որ ապերախտութիւնս դեռ ևս վերքեր ունի դրած եմ քրիստոնեայ եղբօրս շատ ազնիւ սրտումն: Աստուածաշտութիւնն այն ժամանակ է միայն ճշմարիտ, երբոր սէրն է մեզ իւր սուրբ սեղանի առաջը տանում:

Եւ ինչ լաւութիւն, որ տեսած եմ ես մարդկանցից, միշտ անմոռանալի լինի ինձ համար, ու բարեկամիս ինձ արած մինչև

անգամ ամենափոքր շնորհն՝ ինձ տուած ամենափոքրիկ պարգևն էլ իմ սիրտս շարժի շնորհակալութեանս զգացմունքով։ Առաջ քո երկրաւոր յանցանքներդ քաւիր, յետոյ Աստուծոյ հաճութեան ու շնորհացն արժանի լինելուդ վերայ ուրախացիր։

Կուզե՞ս իմանալ մարդոց վատանալու երեք գլխաւոր աստիճանները։— Մտիկ տո՛ւր ուշադրութիւնով ~~անշուշտ~~ ^{անշուշտ} էրէն, որ բաւական խելք ունի իրան ամօթ բերող մոլորութիւններիցը հեռու փախչելու, որովհետեւ իրան պատուից քցել, կամ վնաս բերել կարող էին. բայց աստիկ յոյլ և ծոյլ էլ է այն առիթները պտռելու, գտնելու, թէ ինչպէս կարող էր նա իւր բարեկամներին ու թշնամիներին բարիք անել։ Ինքն իրա՞ն համարում է նա արդէն գերազանց քրիստոնեայ, որովհետեւ ոչ մի կոպիտ յանցանք չի թողնիլ, որ իրան արատաւորի։ Նա մինչեւ անգամ չի հրաժարվում իւր կողմից օգնելու, որ մի բարի, մի օգտակար գործ գլուխ գայ. միայն թէ առանց մեծ աշխատութեան, առանց շատ նեղութիւն քաշելու կատարուէր այդ գործը։ Նա, իւր բնական կարեկցութիւնից շարժուած, օգնում է ողորմութեան տուրքով կարօտներին, չունեւորներին, և յոյս ունի, որ երկինքը մեծ բարիքի տեղ ընդունի, ինչ որ ինքն ուրիշներին տալիս է իւր ունեցածի աւելորդներից, ու ինչ որ ուրիշ տեղ, մի ուրախութիւն արած ժամանակ, կարող էր դէն քցելու պէս պարգև տալ, առանց ամսոսանալու, որ գրպանիցը զուր տեղն իւր փողը հանեց, տուեց այդպիսի մի տեղ, նա ամենայն ուշադրութեամբ ու խնամով պարտական չի թողնում իւր անձը բարեկամների իրան արած քաղաքավարութիւնների առաջ, հեռու է մնում ուրիշների հետ վիճելուց, կռիւ անելուց, ոչ ոքի սրտին չէ կպչում, ամենի հետ բարեկամ է մնում։ Կարելի է, որ բացի սորանից՝ եկեղեցի էլ է գնում, շատ կրօնասէր էլ է իրան ցոյց տալի, նշանակուած ժամանակներումը սովորական աղօթքից էլ յետ չի մնում, ու կարծում է այն ժամանակ, որ ճշմարիտ քրիստոնեայ է։

Այսպիսի մարդը դեռ այնքան վատացած չէ, ու փչացածների շատ մի ստորին աստիճանի վերայ չէ։ Նա մոլի չէ, մեծ պակա-

սութիւններ չունի, բայց մի մեծ առաքինութիւն էլ չունի: Դա յոյսը գնում է Փրկչի իւր չարչարանքովն ու մահ-
ուամբը մարդկային ազգի համար ունեցած արդեանց վերայ և
ապրում է, որ կեանքը վայելի: Ինչ որ, պատահաբար, դեռ
ջոկ՝ այս ու այն բարի բանն էլ է անում, համարում է խելօ-
քութիւնով ձեռք բերած մի մայր գումար, որ միւս կեանքումը
մեծ տոկոսներ կբերի իրան:

Վատագած մարդոց երկրորդ աստիճանն այն է, որ նոքա
իրանց զօրացած կրքերին հետևելով, այս ու այն անպատկան
բանն անելու են տարւում: Այդ պիսի մարդիկը մոռանում են,
որ իրանց արածը սոփորական վարք ու կարգից դուրս է, ան-
վայել գործ է, առաքինութեան ու կրօնի ընդդէմ է, այս
ամեն բանը մոռանում են, որ իրանց գլխաւոր հակմանը
ծառայեն:

Այս կարգի մարդոց մէջ է մեր առածը, կարծես, կանգնած
արբեցողն ու խաբեբան, փող փչացնողն ու փող պաշտողն, այս
տեղ է անմեղ աղճկան գլխից հանողն ու ամուսնութեան դէմ
մեղանչողն, այստեղ է պատուամոլն ու թղթախաղն, այստեղ է
ամեն մի մարդ, որ գերի է որ և իցէ մոլի մի հակման: Այսպիսի
մարդիկ՝ ուրիշ ամեն բանի մէջ, որ իրանց թուլութեանը չէ
վերաբերում, կարող են, իրանց մեղսային հակումին յագուրդ
գտնելուց յետոյ, լինել հասարակաց օգտակար քաղաքացիք,
քնքուշ ղգացմունք ունեցող ծնողք, մեծահոգի բարեկամներ,
կարող են զոհել իրանց և ինչ որ իրանցն է ճշմարտութեան,
արդարութեան և առաքինութեան համար: Բայց իրանց կրքի
իշխանութեան տակն են ու նորանից՝ իբրև մի չար ոգուց
առաջնորդուելով, մի մոլութիւնից դէպի միւսն են ընկնում,
մի չարագործութիւնից դէպի միւսը, մինչև որ վերժապէս,
գնալով՝ գնալով միշտ և դէպի աւելի խորն ընկնելով, մեղքի
բոլոր շրժանն անց են կենում: Բայց այս տեսակ թշուառացած
մարդոց ամենավատն էլ դեռ էլի ունի իւր սրտի մէջ պահուած
բարւոյ մի քանի կայծեր: Դորանց մէջ ամենից աւելի փչա-
ցածն էլ դեռ ևս կորած չէ:

Իսկ բոլորովին վատացած, բոլորովին փչացած մարդոց եր-
րորդ և ամենաստոր աստիճանի վերայ է միայն մէկն, և ով որ
նորան ճանաչում է, սիրտը սաստիկ վրդովուած, երեսը նո-

բաճից շուռ է տալիս: Այդպիսի զգուելի մարդն, այդպիսի հրէշն ոչ միայն իւր հաճոյքի համար է ապրում, ոչ միայն իւր թշնամիներին է առում, ոչ միայն չարին չար է հատուցանում — նա այդքանով չէ բաւականանում, նա բարւոյն էլ չար է հատուցանում, նա քնքուշ սիրոյ՝ ատելութիւն է փոխարինում: Բարերարութեան՝ չարիք է փոխանակում, չարարար է իւր բարերարին: Այս այն մարդակերպ գազանն է, որին ապե-
րանք անուան ենք տալիս:

Ապերախտ մարդն, որոյ մտքի աչքը կուրացած է ու խիղճը մեռած, այնչափ փչացած է ու մարդկութիւնից դուրս եկած, որ իւր դէպի Աստուած և դէպի իւր նման մարդիկն ունեցած ամենասուրբ պարտականութիւնների վերայ ծիծաղում է անպատկառ կերպով, և հանգիստ սրտով կարող է մտիկ տալ մինչև անգամ անբան կենդանիների վերայ, որ իրան սաստիկ ամաչեցնում են, իրանց ունեցած հաւատարմութիւնովը դէպի իրանց բարերարները: Նա կարող է մատնել իւր քաղաքն, որոգայթ լարել իւր գիւղին, անդարմանելի չարիք հասցնել իւր հայրենիքին, որ նրան պահեց ու մեծացրեց: Նա՝ Յուդայի նման գնում է ու իւր նենգաւոր շրթանց համբոյրներով իւր ամենահաւատարիմ բարեկամին ծախում: Նա՝ իւր չարիք մտածող վարմունքովն՝ իւր բարերարների համար փոս է փորում, որ նրանց ունեցած չունեցածի տէրը դառնայ, նոցա այն բարիքի, որով իւր նեղութեան մէջ օգնեցին իրան, անել գրութիւնից հանեցին՝ ու մարդոց կարգն անցկացրին: Նա իւր ուսուցչին խայտառակում է, այն ուսուցչին, որ իրան ցոյց տուեց փրկութեան ու բարօրութեան ճանապարհը, նա է, որ իւր չորանալու ձեռքը բարձրացնում է իւր հօր գլխին, որ, շատ հոգս անելով ու միշտ տխրելով իւր վերայ, մազերը ճերմակացրեց, որ ձղում է կուրծքն այն մօր, որ մի ժամանակ իրան կաթ տուեց ու մեծացրեց:

Ամենայն ազգերն, աշխարհիս կրօններն ապերախտի համար իրանց ջոկ անէծքներն ունին, որ թափում են նորա գլխին: Ամենայն մարդիկ ամեն մի տեսակ չարագործների համար կարեկցութեան արտասուք ունին — բայց ապերախտի համար՝ միայն զգուանք:

Այլ որ ընդունակ է իւր ստացած բարիքի տեղը չար հատու-

ցանել, ամեն ուրիշ չարագործութիւնն երի էլ ընդունակ է. որովհետեւ նորա մէջ հանգած է ամենայն առաքինութիւնների բուն աղբիւրը՝ մարութ սէրը դէպի Աստուած:

Ինչպէս որ իւր թշնամիքը սիրելին, այսպէս ասեմք, քրիստոնէական մեծ հոգւոյ կատարելութեան ծայրն է, որ մեզ մօտեցնում է Աստուծոյ, նոյնպէս և բարեկամը մատնելը՝ բարեկամին խաբելը, նորա արած բարիքը բանի տեղ չդնելը, մոռանալը, նորան որոգայթ լարելը նորան չարիք անելը չար մտածողութեամբ ու չարամիտ փարմունքով, ապերախտութիւնը դէպի մեր բարերարի տունն, ամեն մոլութիւնների ծայրագոյն աստիճանն է, — մեր փրկչին էլ միայն ապերախտութիւնը կարող էր մարդասպանների ձեռքը տալ, միայն ապերախտութիւնը կարող էր խաչուելու տանել:

Մարդկային բնութեան դէպի վատը փոխուելն ու փշանալն ունի իւր փոքր ու մեծ աստիճանները: Արդէն արած բարիքը մոռանալը, վայելած սերտ բարեկամութիւնը բանի տեղ չդնելը, իւր հաւատարիմ առաջնորդների դէմ անտարբեր լինելն, որպէս և դէպի իրանց սրտանց սիրող ծնողքը, մի սեւ բիծ է, որ մարդուս սիրտը արատաւորում է:

Այս ինչպէս այս ու այն մարդն, որ պարծենում է իւր քրիստոնէութեան վերայ, կեղտոտել է իրան այս յանցանքով, ինչպէս այս ու այն մարդն, որ աշխարհիս մէջը ազնիւ ու արդար կարող էր համարուել, իւր այսպիսի անզգայութիւնովն ապացուցանում է, որ ինքն Քրիստոսի հետեւողների կարգից դուրս է:

Սիրեցէք ձեր թշնամիներին, ասում է Քրիստոս: Բայց դու մոռանում ես մինչև անգամ քեզ սրտանց բարեկամիդ, էլ չե՞ս մտածում, էլ միտք չե՞ս բերում այն բարերարութիւններն, որ քեզ արեց ու կարծում էլ ես, որ դու քրիստոնեայ ես:

Յրհնեցէք ձեզ անիծողներին, ասում է Քրիստոս: Բայց դու զանցառու ես գտնվում դէպի այն մարդիկը, որ քեզ իրանց օրհնութիւնը տուին, ու քեզ համար աղօթք էին անում, որ դու Աստուծոյ և մարդոց առաջ միշտ պարզերես լինիս: Դու բանի տեղ չես դնում այն բարեպաշտ ուսումն ու խրատներն, որ քեզ տուին, ու չես մտածում, որ նոքա միայն քեզ համար էին տարում:

Բարիք արէք նոցա՝ որոնք որ ձեզ ատում են, ասում է Քրիստոս։ Բայց դու գլխիցդ հեռացնում ես ու երեսի վերայ թողնում նոցա՝ որոնք որ քեզ մեղքացել են, խնամք են տարել քեզ, երբ որ դու կարօտ էիր, որոնք որ քեզ հաց են ուտեցրել, երբ որ դու քաղցած էիր, որոնք որ քեզ օգնել են խորհրդով ու գործով, երբ որ դու նեղ դրութեանդ մէջ շուարել, ինքդ քեզ կորցրել էիր, ու ախ էիր քաշում մէկ տեղից օգնութիւն գտնելու։ Երբ որ դու քեզ տուած փողը յետ դարձրիր, կարծեցիր թէ՛ պարտքիցդ պրծար, մի՞թէ բարոյական պարտքիցդ էլ դուրս եկար, ուղում եմ ասել, այն լաւութիւնիցն, որ քեզ քո բարեբարներդ արին, քեզ հասան, ու նեղութեանդ օրերումը քեզ օգնեցին։ Մի՞թէ դու քրիստոնեայ ես, մի՞թէ դու կարող ես հանգիստ սրտով ազօթք անել ու համարձակ Աստուծոյ տունը մտնել։

Բայց ես խօսք չեմ գտնում ասելու թէ՛ որչափ պախարակելի, որչափ անարժան գործ է, երբ որ մարդ ոչ միայն զանց է անում բարւոյն բարի հատուցանելն, այլ և բարւոյ տեղը չարիք է անում։ Ահա այս է մարդուս սրտի վերջին աստիճանը փչացած լինելն, այս է մարդուս սրտի ամենածանր վէրքն, որ ամենին զզուանքով հեռու է փախցնում։ Ամեն մոլութիւնների մէջ հեշտ է քայլ առ քայլ յառաջ գնալը դէպի աւելի վատն։ Երբոր մի մարդ մոռացել է մի անգամ այն ձեռն, որ մի ժամանակ իրան օգնեց, խնամեց, օրհնեց, կարող էլ է մի ուրիշ ժամանակ մինչև անգամ անիծել նոյն ձեռքը։ Այլ որ էլ միտքը չէ քերում այն սիրտն, որ իրան սիրով գգվում էր, կարող է մի ժամանակ այն սրտի մէջ սուրբ խրել։ Մոլութեան ճանապարհը դէպի ցած է գնում, ու մեղքերն իրանց ծանրութիւնովը քաշում են մեզ դէպի անդուդքը։

Այս ճանապարհի վերայ է մանգալիս նա, որ իւր հայրենեաց դէմ անհաւատարմութեան՝ կամ մատնութեան ծանր ու աններելի յանցանքն է գործում, այս ճանապարհի վերայ է մանգալի զրպարտիչն դէպի այն արժանաւոր անձն, որ իրան պատուի հասնելու օգնեց, այս ճանապարհի վերայ է մանգալիս խաբողը նորան, որ բարութեամբն իրան հարստացրեց, այս ճանապարհի վերայ է մանգալիս նորան անպատիւ անողն, որ իրան հաւատ ընծայեց, այս ճանապարհի վերայ է մանգալիս

այն վատացած, խորթացած զաւակն, որ իւր մօրից տմաշում է, այս ճանապարհի վերայ է ման գալիս հայրասպա՛նն:

Դուք սարսափում էք, ով քրիստոնեայ եղբայր և քոյրայդ՝ մէկ մէկ ձեր առաջը բերած՝ տեսակ տեսակ հոգի սեւանող գործերը կարդալով: — այն չարագործութիւններն, որոնց համար հին ժամանակի բաւական ազգեր օրէնք չունէին ամենեւին, և ոչ ուղում էին ունենալ: որ մահկանացու մարդոց միտքը չքցեն թէ՛ այդպիսի յանցանքներ՝ կամ եղել են, կամ կարելի է անել: Դու սարսափելով ետ ետ ես գնում ու հեռու քաշվում այդ անխղճմտանք մարդկանցից, ու մի ուրախ զգացմունք է կենդանացնում քո սրտումդ, երբոր մտածում ես, որ դու այդպիսի մոլութիւնից դեռ բոլորովին ազատ ես եղել:

Բայց քննիր ինքդ քեզ, թէ արդեօք յիրաւի՞ մաքուր ես մնացած ամեն տեսակ աղերախտութիւնից: — Կարելի է, որ քեզ նման մարդոց ոչ մէկին՝ սիրոյ տեղը՝ մաքից անց չկացնելու ու զարմանալու կերպով ատելութիւն չես փոխարինել. կարելի է, որ երբէք չես մոռացել այն բարիքն, որ դու նորանցից ստացել ես: Բայց եթէ դու քո եղբօրդ դէմ մի սխալանք չես արել, որովհետեւ փախեցել ես, որ քեզ չհասկացող ու անպիտան մարդու տեղ դնելով, կարհամարհի, արդեօք սրտովդ նոյնչափ էլ երախտագէտ եղե՞լ ես բարձրեալ և աներևոյթ Բարերարիդ, առանց որոյ շնորհացն ամեն մահկանացուներիցն աւելի անսեսուածն ու ամենից աւելի թշուառը կլինէիր: Արէք չե՞ս մոռացել արդեօք քո Աստուծոյդ շնորհքն ու ողորմութիւնն, որ նորագլում է քո մէջդ՝ ամեն մի անգամ շունչ քաշելումդ: — Երան է, կարելի է, որ մի քնքուշ զգացմունքով ու երախտագէտ սրտով միտքդ ես բերում այն, ինչ որ դու պարտական ես գերեզմանի գրկումը հանգստացող ծնողացդ: Բայց ամեն ժամանակ անմոռաց պահե՞լ ես մաքումդ այն օրհնութիւնն, որ Քրիստոս Փրկիչդ քեզ բերեց, երբոր խաչի վերայ արիւն էր թափում: Արդեօք ամենասուրբ Միջնորդդ, որ քեզ իւր կեանքովն, իւր խօսքովը դէպի Աստուած տարաւ, քո բոլոր բարերարներիդ մէջ ամենից առաջինը չէ՞ր: Դու մօտենում ես սուրբ հաղորդութեան խորհրդին, որ նորա մահուան յիշատակը կատարես. բայց նորա վերջին կամքը կատա-

րո՞ւմ ես: Ապրո՞ւմ ես արդեօք բոլորովին նորանում, նորա
երջանկացող ուսման մէջ: Քո աստուածապաշտութիւնդ, կարելի
է միայն պաշաճողութեան ու սովորութեան մի գործ էր: —
«Սիրենք», ասում է, սուրբ Աւետարանիչն Յովնանէ՛ս: ոչ թէ
շրթունքով ու լեզուով, այլ Գործով ու ճշմարտութեամբ:

Ապերախտութիւնն՝ իբրեւ աղբիւրից՝ յառաջ է գալի միշտ
մարդու սրտի խտտութիւնից ու անկրթութիւնից, մաքուր
զգացմունքների պակասութիւնից, որ աւելի ազնիւ մարդուն՝
քրիստոնէին պիտի զարդարի, խոնարհութեան պակասութիւ-
նից, խոնարհութեան, որ յօժարութեամբ խոստովանումէ, որ
ինքն իրան ու միայն իւր միջոցներով՝ քիչ բան է ձեռք բերել,
մարդոց բարեկամութիւնով՝ շատ, իսկ Աստուծոյ ողորմութիւ-
նովն՝ ամենայն բան ստացել է: Ապերախտութիւնը բղխումէ
մեղսական կրքից, որ մեր սրտին տիրել է, և կարծես, նորա
բացարձակ և միակ տէրն ու իշխանն է դարձել:

Շատ շատ անգամ մարդու ճանապարհից հանումէ թեթեա-
մութիւնն, որ մոռանալ է տալի մեզ մեր վայելած բարիքն:
Ուրեմն այդ մեր պակասութիւնն պէտք է սաստիկ կերպով հա-
րուածենք, որովհետեւ ամենահասարակ ու ամենասովորական
սխալանքներից մէկն է, որով մենք հեռանում ենք Աստուծոյ
հետ միանալուց: Արչափ, որ մեր միտքը աւելի դիւրաւ հակող է
վայելած սիրոյ յիշատակը մոռանալու, այնչափ էլ աւելի խոր
պիտի տպաւորենք նորա մէջ այդ բարերար զգացմունքը: Մենք
մեզ համար ամենասուրբ պարտականութիւն պիտի համարենք,
ոչ մի մեզ հաճելի մի գործ, ոչ մի բարեկամական ծառայու-
թիւն, ոչ մի օգնութիւն մեր նեղութեան մէջ չընդունել, եթէ
որ ամեն մի դիպուածում կրկնապատիկն ու եռապատիկը
հատուցանելու չենք:

Ոչ մի բան մարդոց իրար հետ այնպէս սերտ կապով չէ կա-
պում, ինչպէս տեսնելը յօժարամիտ կամք ու պատրաստական
սիրտ, որ բարեկամութեան մեծ արժէք է տալի: Աննշմարելի
կերպով ամեն մի մարդ յարումէ այդպիսի սիրտ ունեցողին,
մինչդեռ անհաստատ ու թեթեամիտ բնութեան տէրը շուտ
արհամարհվումէ, անտեսվում, ու շահն այն է, որ ոչ ոք իւր
վերայ լաւ կարծիք ու վստահութիւն չունի:

Նոյնպէս սովորաբար, ապերախտութեան պատճառ է Դժա-

ՏԿԱՆԻՆ, ինքն իրան աստուածացնող առաջադեմ-ն ու նորանից յառաջացող անհիմն ու անպէղծ ահօրն: Ամբարտաւանութիւնն ոչ ոքի ոչ մի բանում պարտական լինել չէ ուղում, այլ ամենայն բան միայն իրան. ունայն փառք սիրող անապարծն ուրիշների իրան արած լաւութիւնն ընդունումէ ոչ թէ իբրեւ բարերարութիւն, այլ իբրեւ մի զոհողութիւն, որ իրան պարտական են անել, զուր և անտեղի ամօթն անպատվութիւն է համարում իւր յանցանքը խոստովանել. անհիմն կերպով անկախ լինել սիրողը ծանր է համարում երախտագիտութիւն ցոյց տալը. նա ուղումէ միայն իրաւունքներ ունենալ և ուրիշ ամենայն մարդկանցից պարտակատարութիւն պահանջել:

Իայց քրիստոնեան իւր սրտից հալածել է՝ մեծամտութիւնից ու ինքնահաւանութիւնից յառաջ եկած այս անպատշաճ ու յանդուգն համոզմունքն ու կարծիքը. նա ուղում է միայն մարդ լինել Աստուծոյ կամքին համեմատ: Նա գիտէ, որ հէնց ամեն բանն էլ, ինչի վերայ որ մահկանացու մարդս սովորութիւն ունի պարծենալ՝ կամ հպարտանալ, երկար տեւողութիւն չունի. գեղեցկութիւնն անց է կենում քիչ տարիներից յետոյ, հարստութիւնը՝ հող ու փոշի է, որ մարդուս հոգւոյ հետը չէ կարող գնալ յաւիտենական կեանքը. խելքի գերազանց ընդունակութիւններն ու յարմարութիւններն հազիւ կարող են մի քանի տարիներ անուն հռչակել: Միայն առաքինութիւնն է ազնուացնում մեզ Աստուծոյ ու մահկանացու մարդոց առաջ, սանձահարում, նուաճում աշխարհի արած դատողութիւնն ու բարձր մնում մեզ վերայ ասած ու խօսածներից, մեզ մեր վիճակի, մեր գլխին եկածների մէջ չէ թողնում, որ մենք խեղճանանք, պատիկանանք, ցածանանք, միացնում է մեզ Աստուծոյ հետ, մեր հոգին տանում է յաւիտենական կեանքը:

Ով որ քիչով բաւականացող մարդու է պատահում, ու տեսնում է նորան, որ շնորհակալութեան ջերմ զգացումով սիրտը լցուած է իւր Ստեղծողից ու իւր վիճակից, կարճ է արդեօք անտարբեր մնալ, որ իւր սիրտն չշարժի: Ով արդեօք չի պատուիլ այս համեմատութիւնն ու չի խոնարհիլ սիրով այդ իսկական խոնարհամտութեան առաջ: Եթէ որ ամեն մարդոց սիրտն էլ աշխարհիս Փրկչի այս առաքինութիւններովը լցուած լինէր, այն ժամանակ Աստուծոյ արքայութիւնը փառաւոր

կերպով առաջ կերթար ու կմեծանար այս աշխարհիս վերայ։
Իսկ դժբախտաբար, զարհուրում ենք, երբ որ շատ անգամ
գործ հակառակն ենք միայն տեսնում։ Մենք որքան շատ մար-
դոց մէջ ոչ մի առաքինութիւն չենք տեսնում, այլ միայն,
չափից դուրս մի պախարակելի վարպետութիւն, որ խելօքու-
թիւն է ասում։ տեսնում ենք՝ ոչ թէ սրտանց, քնքուշ սէր,
այլ գարշելի ապերախտութիւն։ Սորանիցն են յառաջ գալիս
աշխարհումս շատ տեսակ դժբաղդութիւններ, որ հազարաւոր
անգամ տեսակ տեսակ գարշելի կերպերով մեզ պաշարում են։

Այն չարիքն, որ մի մարդու արած ապերախտութեան գոր-
ծից է յառաջ գալի, շատ անգամ կարող է ըստ ինքեան մի
փոքր բան լինել, բայց քիչ անգամ չէ պատահում, որ մեծ
հետեւանքներ է ունենում։ Ապերախտութիւն ցոյց տուող
գործն պարզ, ուղիղ, և անխարդախ մարդոց սրտի մէջ սպա-
նում է այն հաւատարմութեան զգացմունքն ու գաղափարն,
որ ունէին դէպի իրանց նման մարդիկը, խաբուած մարդուն
թելադրումէ, որ ոչ ոքի չհաւատայ ու մի անյաղթելի կասկած
ու վատ կարծիք ունենայ բոլոր մարդկային սեռի վերայ։ Վա-
խենալով ետ քաշուել է տալիս ուրիշներից, չհաւատալով, որ
անշահասէր ու անկեղծ բարեկամութեան զգացմունքներ ու-
նենան, ինչու որ տեսնում է թէ՛ ինչպէս մեր սիրտը կոտորող
խաբերայութիւն է դուրս գալի այդպիսիների ցոյց տուած
մեծ բարեկամութիւնից, ու պատճառ է դառնում, որ մեր
սրտի մէջ մեռնում են քանի՛ քանի բարի մտքեր, որ պէտք էր
մեզ տանէին բարի գործեր անելու, և անպտուղ են մնում՝
մօր արգանդում դեռ չծնած՝ մեռած գուլակի նման։

Դու, որ բարեկամական կապը անհաւատարիմ ապերախտու-
թիւնովդ կտրել ես, դու, որ քո բարերարիդ սիրան աններելի
կերպով արած մեծ անհաւատարմութիւնովդ, շատ ստոր խա-
բերայութիւնովդ ու զղուելի նենգութիւնովդ վիրաւորել ես,
— դու տղայ, դու աղջիկ, որոց չարութեան վերայ հասակ
առած հայրդ ու մայրդ դառն արտասուք են թափում, լաւ
իմացէք, որ ձեզ համար անէ՛ծք սերմանեցիք։ Դուք՝ ոչ թէ մէկ
այլ շատ բարի սրտերից կտրեցիք հաւատը դէպի մարդկու-
թիւնը, հաւատը դէպի առաքինութիւն, դուք անթիւ բարի
գործերի սերմը ստնակոխ արիք, դուք երկրիս վերայ դժոխք

շինեցիք: Ինչու որ այն վերքն է աւելի ցաւում ու աւելի այրում, որ մենք ստացել ենք մեր սիրելիների ձեռքից:

Ո՛վ թշուառ, որ այս տողերը կարդալու ժամանակ, աչքիդ աւաճն է գալի քո արած քանի ու քանի յանցանքներիդ ու խղճմտանքդ սաստիկ տանջում է, ապերախտութիւնդ ինչ օգուտ բերեց քեզ: — Դու Աստուծոյ և աշխարհի առաջ կանգնած ես դատաւարտում:

Մի կարծիլ, որ այդ պիսի սիրտ զայրացնող մի անարգ գործդ, որ քո չար սրտումդ թագդրած չար մտքիդ երաշխաւորն է, մի կարծիլ, առում եմ, որ առանց հասուցման կ'անայ: Դու գանգատուելու իրաւունքդ կորցրել ես, երբ որ մի օր ուրիշը քեզ խաբի, ուրանայ, վատութիւն անի, կամ մատնի, երբոր մի օր մի ուրիշից քո բարերարութեանդ փոխարէն՝ խարդախութիւն ու չարիք տեսնես: — Դու կորցրել ես ամենաքաղցր վայելումն, այն անուշիկ ուրախութիւնն, որ քեզ կարող էին պարգեւել քո բարի գործերդ: Ինչու որ ամեն մի շնորհակալութիւն, որ կանի քեզ մի երախտաշէտ սիրտ, քեզ վերայ միշտ այն հաւանակ ազդեցութիւնը կունենայ, որ միտքդ կձգի քո անարժան գործերդ:

Երբոր Յակովբայ որդիքն իրանց ծերացած հօրը բերին իւր սիրելի Յովսէփի արիւնաթաթախ հագուստն ու առային թէ՛ վայրենի գազան է նորան պատառել, հէնց այն ժամանակ անշուշտ նորա միտքը չէ՛ր ընկնիլ և իբրեւ վրէժխնդրութեան ոգի առաջը չէ՛ր գալ ու կանգնիլ երիտասարդութեան հասակումն արած իւր չար գործն՝ ստախոսութիւնն, որ իւր հօր առաջ արել էր ու խաբել նորան: Նա չէր ուզում մխիթարուել ու գոչեց՝ « ես սրտի ցաւով պիտի գերեզման իջնիմ: » Այսպէս էլ կարող է մի օր քեզ պատահել, երբոր դու քո ծնողացդ կամ քո բարերարիդ հաւատարմութեանը փոխարինել ես գարշելի անհնազանդութիւն: Քո թշնամիներիդ նոյնպիսի ապերախտութիւն կը բերեն քո գլխիդ՝ ծերութեանդ օրերումն, ինչու որ մարդս, ինչ որ ցանել է, այն պէտք է հնձի, — և ինչ չափով, որ դուք կչափէք, ձեզ էլ նոյն չափով կչափուի:

Երբոր Յուդան գնաց ու իւր աղնիւ Ուսուցչին՝ մեղքի վարձատրութեան համար՝ նորա արիւնարբու թշնամիներին ծախեց, ապերախտութեան վրէժխնդրութիւնը շուտով նորան

տարաւ խելագարութեան, իսկ խելքը կորցնելը՝ սարսափելի ինքնասպանութեան: — Նոյնը կարող է քեզ պատահել, եթէ որ դու էլ քո կեանքումդ մի բարեկամիդ՝ մանաւանդ ծնողացդ ու բարերարիդ անհաւատարիմ ես դռնուել և իբրեւ դաւաճան խաբել ես նորան անարժան գործովդ, չարութիւն անելով: Քո չար գործիդ նշովքն ետեւիցդ կգայ քո ամեն մի քայլափոխումդ, էլ քեզ հանգիստ մի ժամ անցկացնել չի թողնիլ և մի օր քո մահուան անկողնիդ մէջ քեզ չարաչար կտանջի, մինչև որ հոգիդ հանի, մեռնես, պրծնես: Այո՛, ճշմարիտ է, որ այսպէս է մարդկային կեանքի մէջ՝ ինչ որ ցանել ենք, այն էլ պիտի հնձե՛նք:

Ո՛վ Աստուած, Դու պահե՛ս ինձ այս դատաստանի զարհուրանքից: Մի՛թէ այժմ էլ կմոռանայի դէպի իմ բարերարներս ունեցած իմ սուրբ պարտականութիւններս, որ նոքա, իմ վերայ բարկանալով, իրանց երեսը ինձնից շուռ տային: Կարելի է, որ ես էլ ընկած եմ արդէն մարդկային անօրէնութեան այն խոր անդունդքն, որից ազատուելու էլ յոյս չկայ: Իմ Աստուածս օգնի՛ ինձ, քանի որ դեռ ժամանակ կայ: — Այո՛, դեռ ևս ժամանակ կայ, դեռ ևս կենդանի եմ ես, դեռ ևս շունչ եմ քաշում, դեռ ևս կարող եմ քաւել իմ արած ապերախսութեանս մեղքը: Ո՛վ երկնաւոր Հայր, թող նորից յետ դառնայ Քո մեղաւոր զաւակիդ մէջ սիրոյ հոգին, և էլի բնակուի նորա սրտումն իմ Փրկիչ Յիսուս Քրիստոսի հոգին, որ ինձ տանի, հանի ուղիղ ճանապարհը:

Թարգմ. Գաղտնիքն իմ Գրիգոր Եպիսկոպոս Աղափիրեանց.